

és élő elemeit alkotják, t. i. az egyének és nemzetek erkölceit, szenvedélyeit, előítéletet, ösztöneit, egyszóval nemzeti jellemét.

A polgári törvényeknél igyekszik kimutatni, hogy micsoda vonatkozásban állanak azok a dolgok ama rendjével, a melyen alapúlnak. Kifejti nézeteit a törvények szerkesztéséről; követeli a rabszolgák felszabadítását; hangoztatja a nemzetek jogainak kölcsönös tiszteletben tartását s a humanitást. Sokkal részletesebben kiterjeszkedett a nemzetgazdasági kérdésekre, bár itt se ment a tévedésektől, de megvan itt is az az érdeme, hogy először próbálkozott e kérdésekkel s már Smith Ádám előtt kísérletet tett az államgazdaság problémáinak tudományos alakba való öltöztetésére. A kereskedelem történetével is terjedelmesen foglalkozik; de a kereskedést inkább kisebb országok ügyletének tartja, a feudális becsület — a monarchikus államok elve — s a kereskedelem nem igen férnek össze egymással. Látja a veszélyeket, melyek az üzéri szellem túlhajtása következtében a közerkölcsöket fenyegetik. Szép eszméket ejt a társadalom feladatairól tagjai iránt, de ő nem akar a mai socialismus előfutára lenni, — ezen feladatok a monarchia természetéből folynak, mely atyailag gondoskodik alattvalóiról. Úgy hogy Montesquieu műve végeredményében a feudális intézmények történetének, vagy a monarchia történelmi létjoga előadásának tekinthető.

A Törvények szellemének óriási hatására nincs terünk kiterjeszkedni, egész Európa megérezte s visszahangozta azt s nyoma a legtöbb újkori alkotmányban föltalálható. Montesquieu művei most se avúltak el, mert a történelem s a természet megfigyelésén alapúlnak. Általános szempontjai igazak s ezekkel szemben kisebb tévedései csak olybá vehetők, mint egy nagy számműveletben a törtek. Tanainál sokkal becsesebb hagyománya *módszere*, a melynek alapján gondolatait ki lehetett fejteni s alkalmazni oly körülményekre, a melyeket ő előre nem láthatott. Eszméi az emberiség művelődésében jelentékeny lépést képviselnek.

Rácz Lajos.

G. von Antal: Die Hollaendische Philosophie in neunzehnten Jahrhundert. Eine Studie Utrecht. 1888. 8° 112 lap. A címzett rövid munka világos áttekintést nyújt a németalföldi philosophiai törekvésekről, melyek a német idealismus s az angol empirismus közt közép helyet foglalnak el, a nélkül, hogy valami eredetiséget lehetne mind e mai napig felfedezni bennök. Igazában három olyan neve van a holland philosophiának, melyről a történet megemlékezik: Spinoza,

Hemsterhuis és Opzoomer. Spinoza dogmatismusát Hemsterhuis kritikai ecelecticismusa követte s ehhez csatlakozik most Opzoomernek kritikai empirimusa. Ez utóbbi iróról a M. Philos. Szemle most harmadévé terjedelmes tanulmányt közölt.

Die Erziehung des Menschengeschlechts. Philosophische Betrachtung von August Niemann. Dresden und Leipzig 1889. 8° 345 p. ára 5 márka.

Egy tépelődő ember küzdelme, ki meg nem elégedve a korviszonyokkal, felelőssé teszi érték a philosophiát s jobb kivezető utat nem talál, mint a philosophia ősapjának, Socratesnek philosophiájára való visszatérést. Tulajdonkép két philosophia van, mond a szerző: Socratesé, melynek feladata az erényre való törekvés s aztán az a philosophia, mely Aristoteles óta külön tudományyá, a középkortól fogva külön kenyérkeresetté képződött ki. Niemann Socratest veszi példányképének s az erényre való törekvés célzatával veszi vizsgálat alá a philosophia kérdéseit.

Zur Begründung einer überreligiösen Weltanschauung von Dr. H. Druskowitz. Heidelberg 1889. 8° 53. p. Ara másfél márka.

Ezt a munkát a múlt században erősen liberalisnak nevezték volna s íróját az emberiség barátjának. Ma egyszerűen tudomány nélkülinek, vagy még helyesebben ítéletnélkülinek nevezzük az efféle művet, mely a neki nem tetsző tényeket álokoskodással akarja magyarázni. A vallás bántja Druskowitzot, s az a felfogás, hogy a vallás alapja a moralnak. Szerinte a vallás, mint képzeleten nyugvó világnézet el fog múlni s helyét be fogja tölteni egy tudományos világnézet. Az egész művecske egy ki nem forrt elégedetlen léleknek a küzdelme.

Domanovszky Endrét, a nagyszebeni jogakadémia nyilv. rendes tanárát, a nevezett jogakadémia megszüntetése után a vallás- és közoktatási miniszter egyelőre rendelkezési állapotba helyezte, majd az idén véglegesen nyugdíjazta. A miniszter sajátkezű levélben adott ez alkalommal kifejezést a nevezett érdemes tanár iránti elismerésének. Domanovszky a nagyszebeni jogakadémia megszűnése óta a fővárosba tette át lakhelyét s élénk összeköttetésben az irodalmi s tudományos körökkel, mint értesülünk, «Bölcsészettörténete» utolsó kötetén dolgozik. Az anyag annyira fölhalmozódott azonban mindenre ügyelő keze alatt,

hogyan az újkor két külön kötetben szándékozik feldolgozni, melyek elseje a renaissance bölcsészet-történelme. E tanulmányok köréből közöljük jelen számunk első értekezését. A munka megjelenése remélhetőleg nagyobb mértékben felhívja az irodalmi körök, különösen az *Akadémia* figyelmét a sok érdemű férfiú iránt.

Pauer Imrét, a budapesti tud. egyetem bölcsészeti karának volt rendkívüli tanárát, folyóiratunk legutóbbi számának megjelenése óta, két kitüntetés is érte. Először a m. tud. akadémia ez évi nagy gyűlése rendes tagjainak sorába választotta, másodsor kinevezték a tud. egyetemen a bölcsészet rendes tanárává. Mi is szívvvel csatlakozunk a tudomány s az administratio intéző köreinek az érdekes tanár és író iránt nyilvánított ez elismeréséhez s joggal formálunk belőle reményt philosophiai irodalmunk föllendüléséhez.

Ormay Lajos.

(1861—1889.)

A Magyar Philos. Szemlének gyásza van, Ormay Lajos tanár, Comte Agost: Cours de philosophie positive-ja matematikai részének feldolgozója ez évi május hó 5-én meghalt. Maga vetett véget életének. Életrajzának rövid adatait a következőkben közöljük. 1861 aug. 14-én Liptómege Kis-Palugya községében született. Miután szintén elhalt édes atyjától, Ormay Ármin főgymn. tanártól, az első oktatást nyerte, a selmeczbányai gymnasiumban 6 osztályt végzett, s innen, kivált a német nyelv elsajátítása végett, Nagy-Szebenbe ment, a hol a 7. és 8. osztályt végezte s 1879. június havában az érettségi vizsgálatot kitűnő sikerrel állotta meg. Felsőbb tanulmányokban való továbbképzése céljából a budapesti tudományos egyetemre jött 1879-ben, a hol a 4 évi tanfolyamot a legnagyobb buzgalommal végezte, tanulmányait benső odaadással folytatva. Az 1882/3 tanév májusában a mennyiség-tanból, mint főtárgyból és a physikából, mint melléktárgyból, a tanári vizsgálatot kitűnő eredménynyel tette le. Az 1883—85. éveket a kir. gyakorló iskolánál mint rendes tag tölté, a honnan őt, kitűnő bizonyítványainak s tanárai egyhangú meleg ajánlatának alapján a budapesti ev. gymn. főfelügyelősége megüresedett matematikai tanzékra hívta meg. Mint ilyen nyájas. de erélyes modora, széles terjedelmű, alapos tudománya szerencsés tanítási módszere által nem csak